

Oslava rozmanitosti a jednota

Autor: Jan Jakeš, předseda VIA Občanského sdružení hluchoslepých

(Původní příspěvek přednesen na Šesté konferenci hluchoslepých Evropské unie nevidomých "HLUCHOSLEPOTA: ROVNOST A ROZMANITOST", Záhřeb, Chorvatsko, 25. - 27. dubna 2008)

Jednou ze základních vlastností lidské existence je společenskost. Znamená to, že lidé jsou na světě společně s druhými lidmi. Setkávají se navzájem, komunikují a spolupracují. Vytvářejí mezi sebou vzájemné osobní a sociální vztahy a tvoří různá sociální a kulturní společenství, jako je například rodina, skupiny, spolky, instituce, národy a státy. Vzniká tak rozmanitost společnosti a kultury.

Lidé se projevují nekonečně rozmanitým chováním, které má nějaký důvod. Mají různé názory, různé zájmy, různě jednají. Při vzájemných setkáních se jim zdá, že někteří jsou stejní jako oni, jiní jsou podobní, další se jim zdají být naprosto odlišní, podivní, a dokonce cizí. Poznávají rozmanitost způsobů myšlení a života těch ostatních. Získávají zkušenost, že na světě spolu s nimi žijí navzájem značně odlišní lidé. Vystává tak otázka, zda jsou lidé různých kultur ve své podstatě stejní, nebo odlišní.

Odpověď zní: platí obojí. Lidé jsou stejní, když jsou hodnoceni z hlediska toho, co je na lidech obecné. Jsou ale úplně odlišní, když jsou hodnoceni z hlediska toho, co je na nich zvláštní.

Na řadu přichází další otázka, jací jsou lidé s hluchoslepotou? Tato otázka má tři odpovědi.

Základní odpověď je jasná. Lidé s hluchoslepotou jsou lidé. Jsou to lidské bytosti druhu Homo sapiens, obyvatelé planety Země. Z obecného hlediska filozofie a vědních oborů o člověku, například biologie, antropologie, psychologie, sociologie atd. jsou stejní jako ostatní lidé. Mají stejná práva a také samozřejmě stejné odpovědnosti a povinnosti jako ostatní lidé.

Druhá odpověď zní, lidé s hluchoslepotou jsou odlišní. Prvkem, který je odlišuje od lidí, kteří vidí a slyší, je hluchoslepotá. Osoby s hluchoslepotou sdílejí s ostatními stejný svět. Ale jejich hluchoslepotá mění audiovizuální svět na svět hluchoslepoty. Život ve světě hluchoslepoty je výrazným znakem rozdílnosti ve společnosti. Vztah společnosti a hluchoslepých lidí prošel určitým vývojem.

Hluchoslepotá kdysi znamenala život v izolaci. Člověk s hluchoslepotou byl považován za výjimku mezi lidmi. Hluchoslepé osoby byly předmětem soucitu a byly odkázány na pomoc druhých lidí. Začátkem velkého pokroku bylo poskytování elementární péče v institucích, vzdělávání hluchoslepých dětí a rehabilitace dospělých hluchoslepých. Osoby s hluchoslepotou se prostřednictvím vzdělání a rehabilitace stávaly aktivnější, rozvíjely hnutí hluchoslepých lidí a staly se iniciativní silou dalšího rozvoje.

Od poloviny minulého století se začala prosazovat myšlenka, že i hluchoslepi lidé jsou plnohodnotnými členy společnosti. Ve veřejnosti vzrůstalo povědomí o

schopnostech osob s hluchoslepotou. Hluchoslepi lidé začali nárokovat stejná práva, jako mají ostatní. Cílem pomoci již nebyla charita, ale zajištění rovných příležitostí. Zavedly se pojmy integrace a sociální začleňování. Původní snaha uzpůsobovat osoby s hluchoslepotou podmínkám společnosti byla nahrazena zásadou uzpůsobovat společnost tak, aby mohla vyhovět potřebám hluchoslepych lidí. Hluchoslepi lidé se začali zapojovat do ekonomického, sociálního a kulturního života společnosti.

Nastává významná změna. Širší veřejnost a hluchoslepi lidé se dostávají více do kontaktu. Setkávají se lidé ze dvou odlišných světů, světa audiovizuálního a světa hluchoslepy. poznávají své odlišnosti, a musí spolu vyjít. Vzniká otázka, jak řešit vzájemný vztah lidí z obou těchto světů. Řešení nabízí oslava rozmanitosti, která je nejrozšířenější verzí multikulturalismu. [pozn.pro překlad: oslava rozmanitosti=celebration of the diversity]. Přínos oslavy diverzity spočívá v poznání, že hluchoslepy je prvkem rozmanitosti mezi lidmi a lidé s hluchoslepotou jsou prvkem různorodosti lidské společnosti.

Cílem oslavy diverzity je vzájemná interakce a rozvoj těch, kdo se odlišují. Aktivní přístup je podmínkou, to znamená, je nutno se angažovat. Oslavu diverzity nejlépe vystihuje heslo "angažuj se, ptej se, uč se". Hlavní zásady oslavy diverzity jsou respekt k rozmanitosti, tolerance a porozumění. Odlišnost je považována za kladný prvek, který přispívá k obohacení kultury a života společnosti. Rozdíly mezi lidmi a jejich různými skupinami se mají vyzdvihovat a ctít.

Oslava diverzity tak přináší změnu přístupu společnosti k hluchoslepy m lidem. Až dosud byli hluchoslepi lidé vnímáni jako osoby, které potřebují pomoc a podporu. Oslava diverzity tuto dosavadní jednostrannou představu o hluchoslepy ch lidech mění. Zdůrazňuje, že lidé s hluchoslepotou svou přítomností a svojí aktivní činností obohacují společnost, její kulturu, poznání a různé oblasti života o nové prvky a hodnoty.

Zásada uznání rozdílnosti nesmí být záminkou k separaci a izolaci. Toto riziko hrozí vždy, když se zvětšují rozdíly, zarytě odhalují a ochraňují vlastní specifika a opomíjí to, co je společné. To může způsobit rozpad vzájemného sociálního poznání, sociálních vztahů, izolaci a separaci od ostatních skupin lidí. Proto při oslavě diverzity je nutno mít na paměti, že rozdílnost vždy má nějaký společný základ. Smyslem oslavy diverzity není konfrontace, ale dialog. Oslava diverzity neznamena pouhé uznání a upevňování rozdílů typu Já a jiní, my a oni, naše a cizí. Oslava diverzity naopak zdůrazňuje vzájemnou výměnu místo rozdílností, otevřenost a interakci místo uzavřenosti a učení místo odporu k odlišnému.

Tyto principy jsou zejména velmi důležité pro minoritní skupiny ve společnosti, tedy také pro osoby s hluchoslepotou. Rozhodně je nutno odmítnout uzavírání se do sebe, do izolace, umělé vyčleňování a vytváření svého izolovaného světa. Separace a vyčleňování znamená omezení a vede ke stagnaci. Prosté uznání a souhlas s rozdílností nemohou být cílem, protože vedou ke stagnaci. Jak je uvedeno výše, Cílem je interakce a dynamický růst.

Přijetí hluchoslepy jako prvku rozmanitosti mezi lidmi znamená výzvu jak pro společnost, tak pro hluchoslepe lidi. Pro společnost to znamená:

- respektovat specifické potřeby, které mají hluchoslepi lidé při uplatňování svých práv a při zapojování do všech oblastí života společnosti;
- respektovat svobodu volby a samostatnost osob s hluchoslepotou;
- respektovat rozvíjející se schopnosti dětí a dospělých osob s hluchoslepotou;
- respektovat nárok na uznání, podporu a zachování specifické kulturní a jazykové identity osob s hluchoslepotou.

Pro hluchoslepi lidi to znamená:

- usilovat o interakci se sociálním a fyzickým prostředím;
- aktivně se zapojovat do všech oblastí života společnosti;
- angažovat se pro druhé;
- angažovat se v procesu rozvoje jazykové a kulturní identity osob s hluchoslepotou;
- angažovat se v emancipačním hnutí hluchoslepých lidí;
- angažovat se v kampani za uznání definice hluchoslepoty.

Ještě zbývá třetí odpověď na otázku, položenou v úvodu, jací jsou lidé s hluchoslepotou. Třetí odpověď zní, lidé s hluchoslepotou jsou rozmanití i mezi sebou navzájem. Každý hluchoslepi člověk je nějak jiný, odlišný od ostatních osob s hluchoslepotou. Prvkem rozmanitosti jsou různé typy hluchoslepoty. Oslava diverzity mezi hluchoslepi lidmi je velmi důležitá pro jejich vzájemnou spolupráci, komunikaci a vytváření jejich společenství. Hlavním cílem je opět interakce a vzájemné kulturní a jazykové obohacování. Hlavními prostředky jsou angažovanost pro druhé, vzájemná komunikace, dorozumívání, tj. společný jazyk, a spolupráce. Rozdílnost nesmí být překážkou pro vytváření společenství hluchoslepých lidí a pro jejich jednotu. Tuto skutečnost vystihuje heslo jednotu v mnohosti, unitas in pluralitate.

Literatura:

Fay, Brian. Současná filosofie sociálních věd. Multikulturní přístup. Vydání první. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2002. Digitalizováno SONS. Z anglického originálu Contemporary Philosophy of Social Science. A Multicultural Approach, vydaného v nakladatelství Blackwell Publishers, Oxford 1999, přeložila Jana Ogrocká.

Akční plán Rady Evropy na podporu práv a plného zapojení osob se zdravotním postižením do společnosti: zlepšení kvality života osob se zdravotním postižením v Evropě 2006 – 2015. Dodatek k doporučení Rec (2006) 5

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením. New York: Organizace spojených národů, 2007.